

KRISE MEZINÁRODNÍHO DRUŽSTEVNÍHO SVAZU.

Konsumní hnutí dalo se v posledních desetiletích na vítěznou výpravu světem. Mezinárodní úřad práce v Ženevě uveřejnil výsledek svého šetření, podle něhož bylo napočítáno 65.298 spotřebních družstev s 93.912.068 členy a s celkovým obratem 362 miliard Kč. Imponujícím je však i úhrnný počet družstev všech druhů. Bylo napočítáno

604.684 družstev se 151,724.710 členy
a 883 miliardami Kč obratu.

V čem tkví mohutná přitažlivost této organizační formy? Zajisté ve snaze podchytili kapitálovou sílu méně majetných vrstev a využití společným hospodařením výhod, jež skýtá hospodaření ve velkém.

Nehodláme tu pojednávat všeobecně o družstevním hnutí, nýbrž chceme se zabývat toliko družstvy spotřebními, v nichž mají spotřebitelé nejúčinnější ochranu. Idea spotřebního družstevnictví, mající svůj původ v Anglii, zlákala i spotřebitele na evropské pevnině a brzy na to projevuje se postupně ve všech zemích zakladatelský ruch, podporovaný humánními osobami sociálního smýšlení. Počátek byl však nad očekávání těžký. Nedostávalo se obchodně školených sil a tak přesto, že všichni, kdož se sdružovali, byli prodchnuti nejlepší vůlí plniti dobře své povinnosti, přece jen tak mnohé spotřební družstvo vzalo za své a zanechalo ve svých členech pocit nedůvěry, ba téměř nechuti k takovýmto pokusům. Později teprve, když družstevní svazy byly s to postavit v čelo spotřebních družstev síly, které si osvojily soustavnou výchovou potřebné znalosti k vedení a kontrole těchto podniků, nastal vzestup a započala se rozvíjeti plodná činnost na ochranu méně zámožných vrstev. Brzy však bylo patrné, že tyto malé místní útvary se svým nepatrným okruhem a se svou skrovnou kapitálovou silou nejsou s to splniti vytčený úkol, takže bylo nutno přikročiti k vybudování vlastních nákupních ústředí (velkonákupní společnosti) a brzy na to k přeměně malých družstev v okresní družstva spotřební.

Prozíraví mužové pokoušeli se již v devadesátých letech minulého století soustředit toto hnutí v jednotný útvar světového měřítka a tak došlo k založení Mezinárodního družstevního svazu se sídlem v Londýně. Jeho kádrem byly národní svazy z jednotlivých zemí a jeho vývoj svědčil o tom, že myšlenka hospodářské svépomoci nabývá neustále víc a více půdy. Vyvíjela se vlastní místní výroba v jednotlivých obchodních odvětvích a ani nákupní ústředny nezůstaly na této cestě pozadu. Když se pak v roce 1913 dostavili ze všech zemí do Glasgowa početní delegáti a svaz měl možnost při sjezdovém zasedání přehlédnouti tento nadšený zástup, vzbudil sjezd pozornost i široké veřejnosti a světový tisk přinášel obsírné zprávy o tomto rozruch působícím družstevním sněmování. Pak vypukla r. 1914 světová válka. Přes to, že se svět rozestoupil do dvou nepřátelských táborů, podařilo se svazu udržeti spojení s členstvem a po uzavření míru mohlo dojít v Basileji (r. 1921) k významné manifestaci, jež podala svědectví o tom, že se spotřební družstva cítí býti jednou jedinou velikou rodinou. Vlády jednotlivých států pak mezi tím se přesvědčily, jaké cenné služby prokázala jim spotřební družstva v době vázaného hospodářství.



Úspěch a moudrá taktika projevuje se výsledky statistických šetření, jež Mezinárodní družstevní svaz před nedávnem uveřejnil. 22 země s 29 svazy podaly zprávy o počtu svého členstva

91,912.500 a o obratu 359 miliard Kč.

Vezmeme-li na tato statistická data světové měřítko, nejsou jistě ničím světoborným, uváží-li se však, že tu jde o rozvíjející se organizační formu, jež jest s to ukázati vy-
kolejivšímu světovému hospodářství novou cestu, můžeme býti s tímto vývojem spokojeni. Dosud nebylo v Mezinárodním družstevním svazu žádných zásadních neshod. Všichni jeho členové se hlásili k zásadám Poctivých průkopníků Rochdalských, kteří vložili všechnu moc do rukou členů družstva. Nyní však vyvstává hrozivý mrak na obzoru, jenž vrhá na svaz ponurý stín a může omeziti okruh jeho činnosti.

V Německu, kde došlo ke státnímu převratu, mají býti spotřební družstva respektive jejich členové zbaveni práva svobodně o sobě rozhodovati. Už ne členové, nikoli, vedoucí má rozhodovati, jakou cestou se mají spotřební družstva dáti, a tím bude zpřetrháno to, co je spojovalo, bude zabita myšlenka svépomoci.

Jsme tudíž postaveni před těžkou otázkou. Může Mezinárodní družstevní svaz přijmouti za člena svaz s takto přeorientovaným členstvem ze řad spotřebitelských? Je možno zříci se všech těch zásad, jež uschopnily Mezinárodní družstevní svaz, aby se stal mohutnou světovou organizací, jen proto, aby se zajistilo pěti milionům německých spotřebitelů členství v Mezinárodním družstevním svazu? To jsou otázky, před něž se vidíme býti postaveni. Chybí Němci, nebyli dosud do Mezinárodního družstevního svazu přijati za člena Italové, Mezinárodní družstevní svaz přestane pak býti jednotnou mezinárodní organizací. Přes to, že to velmi těžce neseme, a přes to, že nám „jednotnost“ leží velice na srdci, osud práva sebeurčení jde nám nade vše. Zřekněme se této zásady a zničíme zdroj síly a rozpadneme se na sekty, jež se stanou neschopny splniti své ideové a dějinné úkoly.

Přeložil A. Klimt.

DR. F. FAJFR:

DRUŽSTEVNICTVÍ A SOCIALISM.

V ohni aktuálních otázek a problémů je dnes teoretický zájem o družstevnictví i o socialism zatlačen do pozadí. Socialism se stal programem příliš abstraktním, a v praktické politice se mu i strany jeho jménem označované skoro vyhýbají. Družstevní hnutí se vyvíjí v jakémsi ústraní, a právě v jeho poměru k socialismu se mu nepřikládá význam. V popředí zájmu více teoretického než praktického stojí dnes to, co bychom mohli zvat konstrukcí neokapitalismu, konstrukcí hospodářství nějak kontrolovaného, ať už jedni směřují k hospodářství korporativnímu, druzí v tom spatřují přechod k socialismu. Družstevnictví je proti těmto otázkám něčím příliš irelevantním, ale nejen to, zdá se, že se dnes pěstuje jakási antipatie k družstevnictví a že se tato nespokojenost usměrňuje proti socialismu. Pokusíme se tento zvláštní stav analyzovat.

V poměru k socialismu byly názory na družstevnictví již dříve rozděleny. Jedni je pokládali za nástroj k tiché přeměně kapitalistického hospodářství, druzí pouze za prostředek reformní. I sám socialism byl rozdělen v nazírání na družstevnictví: v době